

PRZYRODA SUDETÓW I POGÓRZA

w fotografii Zbigniewa Adamskiego
opracowała Zofia Wąsik

II. TUR a BYDŁO SZKOCKIE (górskie)

(*Łac. Bos primigenius*)

(*Łac. Highland Cattle*)

TUR - ZWIERZ KRÓLEWSKI WYGINĄŁ W POLSCE W 1627 ROKU

* Obraz Heinricha Hardera (źródło-internet)

Wygląd tura zrekonstruowano na podstawie opisów w kronikach i zachowanych rycin oraz rysunków naskalnych. Tury, które kiedyś żyły na terenach leśnych całej Europy i Azji, w Polsce obecnie można znaleźć jedynie w herbach miast Leszna, Jaktorowa, Turka, Chojnowa itp. Kronikarz Jan Długosz wspomina o naszych puszczach, w których między rokiem 1410 a 1434 polował na tury król Władysław Jagiełło, zaś Świecicki pisze o nich: „... *tu się zaczyna las, turów pobylem sławny na naszej ziemi*”. Zwierzęta, które dawniej w Polsce widywano, były zgrabnymi, pięknymi i płochliwymi okazami. Posiadały bardzo długie, rozłożyste rogi do 150 cm z lekkim wygięciem na boki, do przodu i w górę. Wzdłuż ich grzbietu przebiegała wąska jasna pręga na gęsto owłosionym futrze koloru czarnobrunatnego, które było dwuwarstwowe, jak u karibu w północnej Kanadzie. Tury nie bratały się z zubrami, które wolały przebywać w zimniejszym północnym klimacie Polski, Litwy, Żmudzi i Prus. Przedkładały cieplejsze tereny południowej Polski, gdzie zakładano im pańniki i udzielano pomocy. Chyba tylko z tego powodu przywędrowały tu z pogórza karpackiego i z ciasnych, zimnych lasów północnych. Tu znalazły godną ostoję, łagodniejszy klimat dla siebie i wychowywanego potomstwa. Tury dawały się oswoić i dlatego stały się przodkami bydła domowego.

Kroniki nasze głoszą:

„W roku 1599 turów więcej nie masz jak 24 z młodymi. Zdaniem dawnych łowców, sroga zima wygubiła zwierzę królewskie”. W 1630 r. napisano, że „zwierz królewski wyginął w Polce w 1627 roku”.

Podobne do turów cielaki bydła szkockiego z zaciekawieniem pozwalały się fotografować.

Foto: Zbigniew Adamski

Bydło szkockie (górskie) żyjące w Europie jest bardzo podobne do turów. Foto: Zbigniew Adamski

Polscy genetycy chcą odtworzyć tura.

Uczeni z Poznania, tak jak z wielu ośrodków naukowych w Europie, próbują reaktywować tura, opierając się na obecnie żyjących, prymitywnych rasach bydła szkockiego bardzo podobnego wyglądem oraz na analizie DNA pobranych ze znalezionych szczątków, stosując różne krzyżówki. Bydło to hodowane jest w wielu krajach Europy, między innymi w Polsce. Niektóre gospodarstwa agroturystyczne utrzymują je jako ciekawostkę upiększającą krajobraz. Hodowlą tych zwierząt zajmują się też większe gospodarstwa rolnicze w różnych rejonach kraju, między innymi w okolicach Poznania i pod Bolkowem w Sudetach. Bydło szkockie górskie swoim wyglądem do złudzenia przypomina dawno wymarłe tury. Cechuje się piękną sylwetką: długa sierść, opadająca na oczy grzywa, duże wysunięte do przodu rogi tworzą romantyczny wygląd, przypominający stado dawnych turów. Sierść tych zwierząt jest dwuwarstwowa tak jak u dawnych turów. Warstwa zewnętrzna składa się z długich włosów okrywowych. Latem warstwa ta jest cieńsza. Spodnia ich warstwa jest z miękkiego puchu i stanowi doskonałą izolację. A zimą grubość tej okrywy osiąga do 30 cm. Ta specyficzna budowa okrywy włosowej zapewnia doskonałą ochronę przed wiatrem, zimnem i opadami oraz izolację, zarówno przed upałami, jak i mrozami. W przyszłości na pewno *suplement tura* zasiedli dawne mateczniki nad Wisłą i Odrą, czego sobie wszyscy życzymy.

Grzywiasty łeb cielaka z hodowli bydła szkockiego pod Bolkowem.

Foto: Zbigniew Adamski

„Północne stoki gór okrywały gęste lasy, a nad rzekami ciągnęły się pasma otwartych łąk. Na nich to spotykano wydeptane ścieżki przemarszu turów. Zwierzęta te w dolnośląskich borach były pięknymi i płochliwymi okazami o różnych odzieniach brzoza.” Fragment książki autora pt. „SKARBIEC PUSZCZY SUDECKIEJ” AD REM Jelenia Góra 2009 r.

Foto: Zbigniew Adamski Tur z Gór Olbrzymich Grafika Zbigniew Adamski

„Tylko sobie znanymi ścieżkami tury rwały jak szalone przez wyżary do najbliższego lasu. Łucznicy porwali konie i próbowali odciąć im drogę.” Fragment książki autora pt. „SUDECKA BAŚŃ”. Książnica Karkonoska 2011 r.

Polowanie na tury. Grafika Zbigniew Adamski

Foto: Zbigniew Adamski

Foto: Zbigniew Adamski

Kociolki z wodą z Cudownego Źródła pod Wzgórzem Krzywoustego przyniesione do „świątyni pod turem”, nabię-
rały mocy leczniczej. Fragment książki pt. „SKARBIEC PUSZCZY SUDECKIEJ” AD REM Jelenia Góra 2009 r.

Bydło szkockie górskie na Dolnym Śląsku

Foto: Zbigniew Adamski

Bydło szkockie fotografowano we wrześniu 2012 r.
 „FUJI FILM FinePix HS 10” filtr uv. (10 Mpx. CMOS) 24 – 720 mm.

Bydło szkockie górskie na pastwisku pod Bolkowem

Foto: Zbigniew Adamski

W plikach o przyrodzie Sudetów autorzy prezentują głównie najpiękniejsze swoje zdjęcia z krótkim rysem historycznym.
Zdjęcia stanowią własność autora. Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz. U. z 2006 r. Nr 90, poz. 631 z późn. zm.)

BIBLIOGRAFIA:

*<http://pl.wikipedia.org/wiki/Tur>

Zbigniew Adamski - „Skarbiec Puszczy Sudeckiej” 2009 r. ; „Sudecka Baśń o grodzisku Strupicza” 2011 r.

O turze w internecie –2013 r. - „Wracaj tu, turze” - Wojciech Mikołuszko 2010 r.

„ŁOWIECTWO” –Tur– Wiesław Krawczyński 1947 r.

http://www.forumakad.pl/archiwum/2008/11/31_powrot_tura.html „Powrót tura” Mariusz Karwowski

<http://archeowiesci.pl/2007/11/23/polscy-genetycy-chca-odtworzyc-tura/> „Polscy genetycy chcą odtworzyć tura” Wojciech Pastuszka

Plik utworzono w grudniu 2013 r.

Zbigniew Adamski – Członek Komisji Promocji, Kultury, Edukacji i Etyki Łowieckiej przy ZO PZŁ w Jeleniej Górze